

SOSYOLOJİ 1- 3.ÜNİTE KÜLTÜR ÜNİTE ÖZETİ

KÜLTÜR NEDİR?

Kültür, botanikten sosyal ve beşerî bilimler alanına kadar uzanan geniş kapsamlı anlamlar içeren bir kavramdır. Antropolojinin en önemli kurucularından biri olan Edward Burnett Tylor'a göre (Edvard Börnet Teylör, 1832 - 1917) kültür; "Bir toplumun üyeleri olarak insanoğlunun kazandığı bilgi, sanat, gelenek, görenek vb. yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütündür." Erol Güngör'e göre ise kültür; bir inançlar, bilgiler, hisler ve heyecanlar bütünüdür.

MADDİ VE MANEVİ KÜLTÜR ÖGELERİ

Kültür kavramı çok geniş kapsamlı bir içeriğe sahip olduğundan, maddi ve manevi kültür diye iki ögeye ayrılarak ele alınmıştır. Böyle bir ayırım gerçekte mevcut değildir; düşüncede yapılmış yapay bir ayırmadır. Maddi kültür öğeleri, insanların doğa ile ilişkileri sonucu meydana getirdiği tüm araç ve gereçleri ifade eder. Örneğin üretim araçları, günlük kullanılan alet ve edevatlar, müzik aletleri, mimari yapılar, vb. maddi kültür öğeleridir. Manevi kültür öğeleri ise toplumda meydana gelen inançlar, fikirler, bilgiler, davranış kuralları, örf ve âdetlerdir. Maddi ve manevi kültür öğeleri birbirleriyle etkileşim içerisindeyler. Manevi kültür de maddi kültürü etkiler. Gelenekler, görenekler, dinsel inançlar maddi kültür öğelerine uyum sağlamayı zorlaştırır ya da kolaylaştırır. Maddi kültür öğeleri manevi kültür öğelerine göre daha çabuk değişir. Bir toplumdaki maddi kültür öğelerinde meydana gelen değişim hızına, manevi kültür öğelerinin ayak uyduramaması durumunda "kültürel gecikme" denir.

MİLLÎ KÜLTÜR VE EVRENSEL KÜLTÜR

Millî kültür, milletin kendi tarihî seyri içinde meydana gelmiş, ona şahsiyet kazandırmış, geçmişten günümüze ulaşan ve geleceğe akıp giden maddi ve manevi varlık değerlerinin bütünüdür. Evrensel kültür ise bilim, teknik, güzel sanatlar, felsefe, din gibi kültür öğelerini içeren, bir topluma özgü olmayan, her toplumda görülen kültüre denir. Millî kültür, toplumun değerlerini bir araya getirir, bütünleştirir ve az çok sistemli bir şekilde ifade eder. Toplumsal dayanışmanın en önemli etmenlerinden birini oluşturur, toplumsal yapının hem planını hem de malzemesini verir. Evrensel kültür öğelerinin, toplumdan topluma ve çağdan çağa çok değişik nitelikler aldığını da göz önünde tutmak gerekir.

KÜLTÜR VE UYGARLIK

Uygarlık kavramının iki farklı anlamı vardır. Bir anlamıyla uygarlık, gelişme yolunda hayli ilerlemiş ve ideal ölçülere hayli yaklaşmış bir toplumsal seviyedir. Diğer anlamıyla da uygarlık, bir toplumu başka toplumlardan ayıran, onun özgün yanını ortaya koyan yaşam biçimlerinin, kullanılan alet ve teknolojinin, çalışma biçim ve yöntemlerinin, inançların, düşünsel ve sanatsal faaliyetlerin, siyasal ve sosyal örgütlenme biçimlerinin bütünüdür. Kültür ve uygarlık ilişkisinden şu sonuçlar çıkarılabilir:

- Her toplumun bir kültürü vardır.
- Kültür ve uygarlık ayrı şeyler değildir.
- Kültür toplumları birbirinden ayıran önemli bir özelliktir.
- Bir toplumun bireylerini birbirine yaklaştıran, dayanışma içerisinde bulunduran ve belli bir anlayışta birleştiren de kültürdür. Çünkü insan, kültürün bir ürünüdür.

Kültür ve Uygarlık İlişkisinde Üç Farklı Yaklaşım:

- İki Kavram Arasında Bir Ayırım Yapmayanlar (Tylor-Taylör): Tylor, tanımına "kültür ya da uygarlık..." diye başlamış ve böylece iki terimi eş anlamda kullanmıştır.
- Uygarlığı Kültürden Daha Geniş Kapsamlı Sayanlar (A. Toynbee- Toynbi): A.Toynbee (içerik yönünden değişik görüşte olsa bile) kültürle uygarlık kavramlarını birbirinden ayırmış ve uygarlığı daha geniş boyutlu bir kavram olarak değerlendirmiştir.
- Kültürü Uygarlıktan Daha Kapsamlı Bir Kavram Olarak Kabul Edenler (Oswald Spengler- Ozvald Sipenglör): Spengler, kültürü, tarihi belirleyen, ona şekil veren ilkeler diye tanımlamış ve onu çok kapsamlı bir kavram olarak değerlendirmeye çalışmıştır.

ALT KÜLTÜR

Bir toplumun ortak kültüründen belirli ölçülerde farklılık gösteren kültürlerle alt kültür denir. Günümüz modern toplumlarında çok sayıda alt kültür birimleri olduğu görülmektedir. Her sosyal sınıf veya zümre, baskı olmadıkça kendilerine özgü olan kültürlerini sürdürürler. Her toplumda egemen kültür yapısından davranış biçimleri giyim, dil, inanış ve gelenekleri farklı olan alt kültür grupları vardır.

Özellikle metropollerde farklı etnik, sınıfsal ve dinsel temelde oluşan alt kültür yapıları yoğundur. Bunlar aynı zamanda o toplumun kültürel zenginliğini oluşturur. Kültürel hoşgörü, farklı toplumsal kültürlerin varlığına saygı gerektirir.

KÜLTÜR İLE TOPLUMSAL YAPI İLİŞKİSİ

Kültür ile toplumsal yapı arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Kültür toplumun maddi ve manevi değerlerini bütünleştirirken getirdiği kural ve değerlerle insanlar, gruplar ve kurumlar arası ilişkileri düzenler. Toplumsal yapı, toplum yaşamı içerisinde ortaya çıkan kültürün, toplumsal ilişkiler ve kurumlar aracılığı ile nasıl varlığını koruduğunu gösterir. Toplumsal yapı toplumun hiyerarşik düzen içerisindeki kuruluşunu, kültür ise bu kuruluşun muhtevasını oluşturur. Kültürün ürettiği her şey toplumsal yapının bütünlüğünü korumasına yardımcı olur. Toplumsal yapı da kültürün varlığını korumasını sağlar.

KÜLTÜRÜN DİL, EĞİTİM VE SANATLA İLİŞKİSİ

KÜLTÜR - DİL İLİŞKİSİ: Kültürün öğrenilmesi ve öğretilmesi dil aracılığıyla sağlanır. İnsan toplumsal hayattaki ilişkilerini, duygu ve düşüncelerini dil sayesinde başkalarıyla paylaşır. Dil, toplumsal yaşamın bir ürünüdür. Dilin zenginliği o toplumun zenginliğini gösterir.

KÜLTÜR - EĞİTİM İLİŞKİSİ: Eğitim ve kültür birbirinden ayrılamayan unsurlardır. Eğitim kültürü etkilediği gibi kültürde eğitimi etkilemektedir. Aynı eğitimi Türkiye’den başka bir ülkede vermeye kalkarsanız eğitimlerde mutlaka farklılıklar olacaktır. Çünkü başka ülkelerde yaşayan insanların yaşam tarzları, kültürleri, kıyafetleri, davranışları ve konuşmaları Türkiye’dekine göre mutlaka farklılıklar gösterecektir.

KÜLTÜR - SANAT İLİŞKİSİ: Sanat etkinlikleri sonucunda ortaya konan eserler, toplumların geçmişten devraldıkları ve kendilerinin de katkıda bulunarak sonraki kuşaklara aktardıkları yaşayış ve düşünce ürünleridir. Toplumun düşünce zenginliği, eleştiri anlayışı, yaşam biçimi, inançları, eğitimi yani ait olduğu kültürün izleri sanat eserlerine yansır. Bir topluma ait olan insan, kendi kültürel mirasını öğrenir, onu korur ve yaşatır.

ATATÜRK’ÜN KÜLTÜR, DİL VE SANAT ANLAYIŞI

Atatürk, millî kültürü Türkiye Cumhuriyeti’nin temel direği olarak kabul etmiştir. Bu alandaki çalışmalar onun gündemindeki konular arasında daima ilk sıralarda yer almıştır. Cumhuriyet döneminde kültür üzerine yapılan çalışmaların ikinci bölümü de Türk dili ile ilgilidir. Türk dilinin geliştirilmesi çalışmalarına bilimsel anlamda, 1932 yılında başlanmıştır. Türk Dili Tetkik Cemiyeti adıyla kurulan teşkilat, daha sonra Türk Dil Kurumu ismi altında faaliyetini sürdürmüştür. Bu devlet kurumunun kuruluş amacı Türk dilinin yenileştirilmesi ve zenginleştirilmesi için bilimsel çalışmalar yapmaktır. Kuşkusuz, kültür inkılabının hukuki temelini Türk harflerinin kabul ve uygulanması ile ilgili yasa oluşturmuştur. 1 Kasım 1928 yılında kabul edilen yasa ile Türkçenin Latin harfleriyle yazılması karara bağlanmıştır.

Türk tarihin bilimsel olarak ele alınması, incelenmesi, dünyaya tanıtılması amacıyla 1931 yılında Türk Tarih Kurumu kuruldu. Atatürk’ün kaleme aldığı ve 1927 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisinde okuduğu “Nutuk” adlı eseri, Atatürk’ün en büyük edebî eseridir. Yazmış olduğu “Oğuz Oğulları” adlı şiir de Atatürk’ün şiir konusundaki yeteneğini sergileyen ve her Türk’ün okuması gereken bir eserdir. Atatürk, şiir ve edebiyat dışında müziğe de büyük bir ilgi duymuştur. Şarkı ve türkülerini dinlemekten büyük bir zevk alan Atatürk, zaman zaman okunan şarkılara eşlik etmiş, oynanan halk oyunlarına katılmıştır.

KÜLTÜRÜN KAZANILMASI

Kültürün kazanılması toplumsallaşma süreciyle gerçekleşir. Kültürel kimlik, bireyin, yaşadığı toplumun genel ve özel kültürel unsurlarına katılması ve kişisel özelliklerini katmasıyla edinilir. Kültüre katılma genellikle üç şekilde gerçekleşmektedir.

-Kültürün Genel Öğelerine Katılma

Her kültürün kendine özgü öğeleri vardır. Dil, hukuk normları, aile tipleri, konut biçimi, giyim tarzı, davranış kalıpları, gelenek ve görenekleri genel öğelerdir.

-Kültürün Özel Öğelerine Katılma

Kültürün özel unsurlarına katılma iki yolla olur. Birinci yol toplumdaki bazı gruplara katılımla, ikincisi ise meslek edinme yoluyla olur.

Seçenekler Aracılığıyla Kültüre Katılma

Günümüz toplumlarında kültür, insanlara farklı seçenekler sunar. Bir insan kültürün bütün unsurlarına katılamaz. Bu sebeple insanlar kendi kişisel yetenek, ilgi ve becerilerine göre katılacağı faaliyetleri seçer.

TOPLUMSALLAşMA, KİşİLİK VE KİMLİK

Toplumsallaşma, bireyin doğumundan başlayarak diğer kişilerle ilişki kurması sonucunda toplumdaki davranış örneklerini öğrenmesi, benimsemesi ve onlara uymasıdır. Bireyin toplumsallaşmasında yaratılış özelliği ile toplumsal evre etkilidir.

-Yaratılış etkeni: İnsan doğası gereği toplumsal bir varlıktır. Başkalarıyla ilişki kurmayı, onlarla birlikte yaşamayı arzular. İnsan, yaratılışı bakımından buna gereksinim duyar.

-Toplumsal evre etkeni: İnsanın toplumsallaşmasında doğuştan getirdiği g , önemli olmasına karşın yeterli değildir. Bireyin toplumsal bir kişi durumuna gelmesi için toplumun da katkısı gereklidir. Toplum bireyi sürekli etkiler. Ona kendi dilini, değer sistemlerini, ideallerini herkes tarafından kabul edilen ve beğenilen davranış tarzlarını benimsetir.

Birey toplum içinde sosyalleşirken aynı zamanda kurduğu ilişkilerle kişilik kazanır. Kişilik, bir kimseyi başkalarından ayıran ve onu kendisi yapan, ilgilerinin, tutumlarının, yeteneklerinin, konuşma tarzının, dış görünüşünün, çevresine uyum biçiminin bir bütünlük göstermesidir. Kimlik ise bireyin kendini nasıl tanımladığı, hangi toplumsal grup ya da toplumla özdeşleştirdiğini ifade eden kavramdır.

Toplumsallaşma sürecini kısaca şöyle formüle edebiliriz:

İnsanın tecrübeleri
(eğitim,  ğretim,
yaşantılar)

+

İnsanın kişiliği
(düşünce yapısı
ve benliği)

+

Toplumsal kültürel
değerleri (normlar,
değerler, kültürel yapı)

+

Zaman

=

Toplumsallaşma

KAVRAMLARLA KÜLTÜR

KÜLTÜREL DEğİşME

Kültüre giren herhangi bir yeniliğin kültürün bir unsuru haline gelebilmesi için, onun toplum tarafından kabul edilmesi gerekir. Ancak kültürel değişme seçicidir. Toplumsal kültürel kimliği tehdit eden güçlü yenilikler toplum tarafından reddedilir. Toplum tarafından kabul edilen yeni kültür unsuru toplumun diğer kültür unsurları ile bütünleşir.

Kültürleme: Toplumun, kendi kültürel özelliklerini yeni kuşaklara sosyalleşme yoluyla aktarmasıdır.

Kültürleşme: Kültürel yayılma süreciyle gelen maddi ve manevi ögelerle başka kültürlerden birey ve grupların kültürel etkileşime girmesi ve bu etkileşim sonunda her ikisinin de değişmesi durumudur.

Kültürlenme: Belli bir toplumun alt kültürlerinden ya da farklı toplumlardan kopup gelen birey ve grupların buluşması ve bir etkileşim süreci sonunda, asıl kültür ve alt kültürlerde bulunmayan yepyeni bir birleşimin oluşmasıdır.

Kültürel atışma: Bir kültüre diğer kültürlerden giren bazı unsurların, toplumun bir kısmı tarafından benimsenip bir kısmı tarafından benimsenmemesi sonucu doğan çatışmadır.

Kültürel Yozlaşma: Yabancı kültürlerin olumsuz etkisi ve toplumun kendi öz değerlerine yeterince sahip çıkamaması sonucu meydana gelen kültürel bozulmadır.

Kültürel Farklılık: Her toplum farklı coğrafi, ekonomik, tarihsel vb. süreçlerden etkilenip şekillenmektedir. Bu süreç, kültürleri birbirinden farklı kılar, kendine özgü yapar. Toplamları birbirinden ayıran kültürel özelliklerin bütününe kültürel farklılık adı verilir.

Karşı Kültür: H kim kültürün belli özelliklerini reddeden ve onunla çatışmaya giren toplumsal grupları nitelendiren bir kavramdır.

Kültürel çok: Kendi kültür ortamından başka bir kültür ortamına katılan bireylerin yaşadıkları bunalım ve uyumsuzluk durumudur.

Kültürel Benzeşme: Farklı kültürlerin aynı türden bir kültür içinde kaynaşmasıdır. **Kültürel Asimilasyon:** Bir toplumun başka bir toplumun kültürünü ya da bir kültürün, kendi içindeki azınlık kültürü eritmesi ve kendine benzetmesidir.

KÜLTÜREL ÇEŞİTLİLİK VE SAYGI

Saygı, bir ülkedeki kültürel çeşitliliği kabul etmek, bunlara saygı göstermek, bunların değerini bilmektir. Saygı, bilgiyle, açıklıkla, iletişimle, düşünceyle, vicdanla, inanç özgürlüğüyle beslenir. Kültürel çeşitlilik içindeki dengeyi sağlayan saygı, ahlaki, siyasi ve hukuki bir gerekliliktir. Barışı olanaklı kılan erdemdir, savaş kültürünün barış kültürüyle yer değiştirmesine katkıda bulunur. Ama kabullenme, lütfetme veya göz yumma değildir; hepsinin üzerinde, evrensel insan haklarının ve temel özgürlüklerinin tanınmasıyla teşvik edilen etken bir tavrıdır.

KÜRESELLEŞMENİN TOPLUM YAPISINA ETKİLERİ

Küreselleşme, dünya ölçeğinde ekonomik, siyasi ve kültürel bütünleşme fikirlerin, görüşlerin, pratiklerin, teknolojilerin küresel düzeyde kullanılmasıdır. Sermaye dolaşımının evrenselleşmesi, ulus devlet sınırlarını aşan yeni ilişki ve etkileşim biçimlerinin ortaya çıkması, dünyanın küçülmesi, sınırsız rekabet, serbest dolaşım, pazarın dünya ölçeğinde büyümesi ve ulusal sınırların dışına çıkması, kısaca dünyanın tek pazar hâline gelmesidir.

KÜRESELLEŞMENİN ETKİLERİ

Olumlu Etkileri

İnsanlığın ortak değerleri oluşmaya başlamış, kültür ve uygarlık yeniden anlamlandırılmıştır. İnsan hakları, özgürlük, adalet ve eşitlik gibi kavramlar küreselleşmenin etkisiyle yaygınlaştıkça insanlar yeni bir kişilik kazanmaya, kendine inanmaya ve güven duymaya başlamıştır. Küreselleşme bilimsel çalışmalardaki gelişimi hızlandırmıştır. Ülkeler arasında insanların serbest dolaşımı sağlanmış, üretim ve tüketimde rekabet artmış, dünyanın neresinde olursa olsun insanlar birbirlerinin üretiminden faydalanmaya ve birbirlerinin ürünlerini tüketmeye başlamıştır.

Olumsuz Etkileri

Gelişmekte olan ulusal devletler ekonomik, siyasi ve kültürel açıdan büyük devletlerin açık etkisine maruz kalmıştır. Toplamlar daha da yakınlaşıp bütünleşirken öteki yönde uluslar, etnik azınlıkların kışkırtması sonucu parçalanma sürecine sokulmuştur. Sanayileşmesini tamamlamış ülkeleri daha avantajlı duruma getirmektedir. Her kademede eğitim kurumları teknolojik imkânları kullanarak insanların bilgi ve beceri düzeylerini yükseltmektedir. Buna karşılık teknolojinin kullanımında eksiklikler olduğundan eğitimden yararlanmayanların sayısında bir azalma değil, artma olduğu ileri sürülmektedir.

ATATÜRK'ÜN KÜLTÜR KONUSUNDAKİ GÖRÜŞLERİ

Atatürk'ün kültür anlayışında asıl amaç, Batılılaşmak değil Batı'nın kültür ve medeniyet düzeyine kendi çabamızla bir an önce ulaşmaktır. Atatürk, özellikle kültür emperyalizminin etkileri üzerine şunları söylemiştir: "Kültür, dine karışmış masallardan, yaradılış ve varlığımızla ilgisi olmayan fikir ve inançlardan, doğudan ve batıdan gelen etkilerden uzak, millî karakter ve tarihimize uygun bir kültürdür." Atatürk devrimleri de işte bu gerekçelerle gerçekleştirilmiştir.